

In een tijd dat Vlaanderen in Groot-Zemst zingt vanop het plein van de Verdraagzaamheid, mogen we niet vergeten dat wij en onze voorouders niet altijd zo verdraagzaam geweest zijn. Getuige hiervan is een “liedeken” dat je kan terugvinden in de bestanden van het Nederlands Meertens Instituut¹. De tekst komt uit een Antwerps verzamelhandschrift (1696): “*Het Mengelmoes off De Versamelingh van veele hedendaegsche nieuwe dinghen Met Een deel nieuwhemaecte liedekens noijt voor desen in druck geweest (...)*”²

De melodie is waarschijnlijk verloren gegaan.

Dit “liedeken” werd dus opgetekend in 1696, 48 jaar na de vrede van Munster die de definitieve scheiding inluide tussen de protestantse Noordelijke en de katholieke Zuidelijke Nederlanden. Een schuit op de vaart bij de Verbrande Brug is het toneel van een twist tussen de katholieke Peer en de hervormde Faes, een “geus” uit de buurt van het toenmalige Kattenhuis in Epegem.

Peer en Faes zijn het grondig oneens over de eredienst: de verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus (transsubstantiatie), het gebruik van kaarsen, de goddelijke almacht, enz.

Faes leest de bijbel, waarin geen sprake is van het bestaan van het vagevuur. Peer daarentegen leest de bijbel niet, maar de catechismus. Voor hem zijn de hoogste geboden die van de kerk van Rome.

Er wordt nogal snel met geweld gedreigd, de andere wordt uitgelachen en men geeft hem uiteindelijk de nogal huichelachtige raad te doen zoals iedereen, zelfs al heeft hij een andere overtuiging.

Opvallend is wel dat men het in 1696, bijna vijftig jaar na de Vrede van Munster³, in de Zuidelijke Nederlanden waarschijnlijk al had over “Kaaskoppen” zoals blijkt uit “stinken naar Hollandse kaas”, “moeit u met pap, kaas en zaan”.

Mogelijk is de uitdrukking “gij Hollandse knol” een verwijzing naar de bollengekte, de tulpomanie die Noord-Nederland getroffen heeft in 1637.

Transcript:

1. Lestmael wasser op de vaert
door Pier en Faes krackeel gebaert
van ons gelooff en Roomsche kerck
het ginck van beijden even sterck
Peer was catlieck maer t'sgeen dat
Faes
seer stonck naer den hollantschen
kaes
t'was een al vant' geus gespuijs ⁴
dat lagh ontrent het kattenhuijs.	riep van veir sa knilt terstont
off ick iar u strax over bol
recht in de vaert, gij hollantsche knol
2. Tgeburde dat onsen lieven heer
passeerde een reijs ofte meer
recht over de verbrande brugh
maer Faes die keerde sijnen rugh.
Peer die dit sagh seij gij geusen hont	3. Faes liep wegh en hij seij noot
en sou ick knielen voor dat broot
meijnt gij met u paperij
te brenghen tot affgoderij
schoon dat t'godt waer o lieven knegt
dat ick hier sien dunckt mij te slecht
heeft godt geen oogen off gesicht
dat men moet branden keirs en licht.
	4. Daer op seij Peer en hebt gij noot
schriftuir ghelesen off ghehoort
al waer godts wees in broot en wijn

¹ <http://www.meertens.knaw.nl/cms/nl/collecties/databanken> Doorklikken naar Nederlandse Liederenbank

² Het is een handgeschreven tekst die waarschijnlijk achteraf ook nooit in druk is geweest....

³ 15 mei 1648

⁴ In Elewijt bestaat nog het toponiem de “geuzenhoek”.

kan daer bedrogh off valschijt sijn
godt is almachtigh soo men siet
kan hij oock d'een en d'ander niet
veranderen op t'selve pas
sijn lichaem stellen daert' broot was.

5. Ist dat gij mij noch voorder vraeght
waerom men die lanterens draeght
all off godt niet en saght te gaen
die schepper is van son en maen
t'licht beteekent ons t' ghelooff
de belle klinckt maer gij als dooff
gij hoort off siet oock niet en vees
blinder als den hollantschen kees.
6. Faes wert gram en heel gestoort
en gaff Peer menigh schimpigh woort
wat laet g'u voorstaen gij Papist
meijnt gij dat ick dat niet en wist
ick ben meer gheleert als ghij
ick draegh den bijbel aen mijn sijd'
alwaer ick lees den rechten sin
geeft mij den geest des heeren in.
7. Doen begost daer dien geus
met eenen bril op sijnen neus
te lesen wat in Paulus staet
geen spijs en isser iemant quaet
nochtans seght gij dat men niet magh
vleesch eten op een saterdagh
ist quaet eten t'vlees off vet
wort onse siel daer me besmet⁵.
8. K' en lees den bijbel niet seij Peer⁶
maer t'is den Cathecismus leer

het vlees te eten is niet quaet
als het de roomsche kerck toelaet
maer somtijts ist verbode spijs
gelijck aen Adam int' paradys
den appel en was quaet noch rot
maer t'quaet was tegen godts gebot.

9. Faes socht wat anders uijt den hoeck
en leij voor Peer een grooten boeck
en seij leest bevindt gij hier
als datter is een vagevier
daer op seij Peer hoort mijn bediedt
dat vier is voor de geusen niedt
en vreest geen vagevier ghesel
want ghij loopt recht in de hel.
10. Faes liep wegh en heel beschaamt
is met den bijbel opgecraamt
en al de lieden van de schuijdt
loegen den hollander uijt
wat hem den bijbel wilt verstaen
moeijt u met pap kaes ende zaen
maeckt u van hier gij geus gespuijs
laet u schriftuers en bijbels thuijs.
11. Dus geusen en geeft geen scandael
maer doet ghelijck wij alte mael
volght de manieren van ons landt
soo toont ghij dat ie hebt verstandt
ick raed u dat gij dat soo doedt
schoon sijdj geus in uw ghemoedt
voegdt u naer ons te lant en schuijdt
soo wordij niet ghelacchen uijt.

⁵ In de zestiende eeuw klonk tijdens de Reformatie fel protest tegen de vaak louter uiterlijke vormen van vroomheid en inkeer bij het vasten. Er waren zelfs gereformeerden die demonstratief varkensworst gingen eten in de Veertigdagentijd. Uiteindelijk schaften de reformatoren het verplichte vasten af. Het werd afgedaan als een al te menselijke poging God te beïnvloeden en zijn genade als het ware te 'kopen'. (Bron:

<http://www.rkk.nl/katholicisme/encyclopedie/v/va sten>)

⁶ Peer handelt hier als trouwe katholiek. De bijbel in de volkstaal stond op de lijst van door de kerk verboden boeken (Index Librorum Prohibitorum). Deze lijst werd in de loop der eeuwen aangepast. Aan de hand van de laatste versie kan je een mooie bibliotheek aanleggen van schrijvers die beslist het lezen waard zijn. In 1966 maakte Paulus VI een einde aan de Index.